

УДК 338 43 01/477. 83/

Вовк М. В., к.е.н., старший викладач ©*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького*

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У даній статті подано загальну характеристику виробництва сільськогосподарської продукції. Проаналізовано динаміку та структуру обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції за категоріями господарств у Львівській області.

Ключові слова: *сільськогосподарські підприємства, аграрне виробництво, інвестиції, основні засоби, валова продукція, рентабельність.*

Матеріал і методи. У зв'язку з наявними тенденціями в динаміці показників чисельності сільськогосподарських підприємств, трансформаціями організаційно-правових форм, виникненням одних господарств і банкрутством інших, очевидними є зміни і у факторах виробництва. Ці зміни зумовлені насамперед погіршенням основних показників господарської діяльності, а саме скороченням обсягів і зниженням ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, реалізація якої не забезпечує одержання прибутків. Такий стан зумовлений насамперед нееквівалентністю цін на сільськогосподарську продукцію і засоби виробництва промислового походження.

Мета статті. Виходячи з принципу системності та комплексності, аналіз основних показників сільськогосподарського виробництва вимагає застосування системного підходу, тобто, потрібно дати загальну характеристику основних показників сільського господарства, показати динаміку обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції, а також проаналізувати результати господарювання у Львівській області протягом останніх років за категоріями господарств.

Результати дослідження. Для кращого розуміння процесів, які відбуваються в аграрному виробництві проаналізуємо основні економічні показники, які характеризують галузь сільського господарства, а саме обсяг валової продукції сільського господарства, рентабельність сільського господарства, забезпеченість технікою та основними засобами, чисельність працівників та середню оплату їх праці, обсяг виробництва основних видів продукції тощо (табл. 1).

Обсяг виробництва валової продукції сільського господарства у 2011 році збільшився на 385,9 млн грн порівняно з попереднім і більш ніж у три рази відносно рівня 2000 року. В основному цей приріст відбувся за рахунок приросту виробництва продукції рослинництва. При цьому частка області у

валовому виробництві сільськогосподарської продукції України збільшилась у 2011 році на 0,6 пункти порівняно з 2000 роком проте на 0,1 пункт зменшилась в порівнянні з попереднім роком. Аналіз рентабельності сільськогосподарської продукції показав значний ріст рівня рентабельності порівняно з 2000 роком – на 39,6 пункти, хоча порівняно з найприбутковішим попереднім періодом рентабельність сільськогосподарського виробництва у Львівській області зменшилась на 12,1 пунктів. Причини такого стану полягають в тому, що поряд із збільшенням потоку інвестицій збільшились витрати на переустаткування, вплив погодного чинника, а також коливання світових цін на продукцію сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 1

Основні показники сільського господарства Львівської області*

Показник	2000р.	2009р.	2010р.	2011р.	2011 р. до, %	
					2000р.	2010р.
Обсяг валової продукції сільського господарства у постійних цінах 2010 року, млн грн	679,8	1801,4	1862,2	2248,1	330,7	120,7
- у відсотках до загального в Україні	1,2	1,5	1,9	1,8	+0,6	-0,1
Рентабельність сільськогосподарського виробництва, %	-18,2	22,4	27,6	21,4	+39,6	-6,2
- відхилення (+;-) від середнього в Україні	-17,2	+8,6	+6,5	-5,6	+11,6 п	-12,1
Основні засоби на кінець року, млн грн	3037,4	1433,7	1664,2	1733,3	57,0	104,1
- у відсотках до загального в Україні	3,5	2,5	2,7	2,6	-0,9 п	-0,1 п
Інвестиції в основний капітал, млн грн	11,6	549,8	321,9	431,0	у 37,2 рази більше	133,8
- у відсотках до загального в Україні	0,5	5,1	4,8	4,7	+4,2	-0,1 п
Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	77	18	15	14	18,2	93,3
- у відсотках до загального в Україні	3,1	2,1	1,9	2,0	-1,1 п	+0,1 п
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників, грн	68	1232	1517	1879	у 27,6 рази більше	123,8
- у відсотках до середнього в Україні	61,3	102,1	106,1	104,1	+42,8 п	-2,0 п

* Джерело: [3].

З позитивного боку характеризує привабливість сільського господарства Львівщини той факт, що протягом 2009-2010 років рентабельність виробництва

продукції в області була значно вищою, ніж загалом у державі, проте у 2011 році даний показник значно понизився.

Напевно, чи не найкращим показником цієї таблиці є суттєве збільшення потоку інвестицій в основний капітал сільського господарства. Цей показник збільшився у 2011 році порівняно з 2000 роком на 419,4 млн грн, або аж у 37,2 рази. Найбільший потік вкладеного капіталу в основні засоби сільського господарства – 549,8 млн грн – зафіксований у 2009 році. Зросла також частка області в загальному обсязі вкладених в основний капітал інвестицій. Такий темп приросту інвестицій пояснюється розвитком програми ріпаківництва в Україні, що спрямувало в сільське господарство Львівщини потоки іноземних інвестицій.

Цікавим є факт, що при зростанні обсягу інвестицій вартість основних засобів сільського господарства зменшилась. Причиною цього вбачаємо реорганізацію капіталу сільськогосподарських підприємств та списання зношеної техніки, що відображається вже у рості даного показника починаючи з 2009 року.

Аналізуючи основні показники діяльності сільського господарства Львівської області, особливу увагу треба приділити тому, що зростання обсягу виробництва, підвищення рентабельності та нарощування інвестиційного капіталу відбулося на фоні зменшення чисельності найманих працівників та зростання їх заробітної плати, що говорить про намагання інтенсифікувати галузь.

Щодо валового збору сільськогосподарських культур (табл. 2), то область залишається лідером у виробництві картоплі та цукрових буряків, хоча і їх виробництво дещо знизилось порівняно з іншими областями за останній рік.

Протягом аналізованого періоду нарощується виробництво всіх основних сільськогосподарських культур. Обсяги виробництва зерна та ріпаку були найвищі за останні десять років (виробництво ріпаку збільшилося у 2011 році порівняно з 2000 роком аж у 6 разів). Отже, область надалі посідає одне з чільних місць у їх виробництві.

У галузі тваринництва спостерігається нарощування обсягів виробництва м'яса та яєць, хоча виробництво останніх у 2011 році дещо зменшилось в порівнянні з попередніми роками, проте на 16,7% більше рівня 2000 року. Натомість зменшились валові надії молока, що призвело до зменшення питомої ваги області у його загальному виробництві на 2,0 пункти.

Незважаючи на зростання обсягів виробництва як валової продукції сільського господарства, так і окремих її видів, обсяг виробленої продукції з розрахунку на 1 грн вкладеного капіталу суттєво знизився порівняно з 2000 роком. Причин цього є декілька: по-перше, у 2000 році сільськогосподарські підприємства працювали, спираючись на ще радянську технічну базу, через суцільний брак коштів інвестування у сільське господарство відбувалось у мізерних обсягах. З часом матеріально-технічна база дуже застаріла і потребувала негайної заміни, що поряд з активізацією інвестиційного процесу

привело до збільшення обсягу вкладень; по-друге, вкладені у 2010-11 роках кошти дадуть ефект у наступних періодах.

Таблиця 2

Динаміка обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції у Львівській області *

Показник	2000р.	2009р.	2010р.	2011р.	2011 до, %	
					2000р.	2010р.
Валовий збір, тис. т:						
зерна	481,4	822,5	622,7	961,6	199,7	154,4
цукрових буряків	400,6	316,2	529,5	673,8	168,2	127,2
картоплі	1510,3	1504,0	1258,8	1824,9	120,8	144,9
овочів	268,6	412,0	411,9	469,6	174,8	114,0
ріпаку	14,2	91,4	97,2	86,3	у 6 разів більше	88,7
Валове виробництво, тис. т:						
молока	1032	682,5	656,2	629,6	61,0	95,9
яєць, млн шт.	465,9	571,5	576,8	544,0	116,7	94,3
м'яса усіх видів (у живій вазі)	68,4	107,5	115,1	116,5	170,3	101,2
Вироблено валової продукції, тис. грн:					у 3,5 разів більше	
на 1 га угідь	0,6	1,7	1,8	2,2		122,2
на одного працівника	2617	3018	2894	3304	126,2	114,1
на 1 грн вкладень в основний капітал, грн	341,18	50,77	20,34	7,82	2,3	38,4

* Джерело: [2].

Особливістю сільського господарства Львівщини є те, що їй притаманна типова для Західної України організаційна побудова сільського господарства, де значну частку у виробництві аграрної продукції становлять господарства населення. Львівська область була першою у запровадженні розпаювання колгоспного майна, що призвело до ліквідації великотоварних господарств. Безумовно, у період тотального скорочення обсягів виробництва в сільськогосподарських підприємствах кінця 90-х років, посилення безробіття в сільській місцевості та посилення соціальної напруженості напівтоварне виробництво господарств населення стало виходом із складної ситуації, внаслідок чого основна питома вага у виробництві сільськогосподарської продукції за основними її видами перемістилась у сектор господарств населення (табл. 3).

Практично всі види продукції вирощуються господарствами населення, і результати вражаючі. Якщо порівнювати ситуацію тільки за останній звітний період, то видно, що виробництво картоплі у господарствах населення у 24,6 рази перевищує виробництво цього продукту в сільськогосподарських підприємствах, правда, починаючи з 2008 року питома вага сільськогосподарських підприємств у валовому зборі картоплі зростає. Обсяг виробництва овочів, молока, яєць у господарствах населення перевищив

аналогічний показник у сільськогосподарських підприємствах у 20,2, 27,5 та 3,2 рази відповідно.

Дещо інша ситуація склалася з вирощуванням зерна. Тут лідерство займають сільськогосподарські підприємства, які вирощують його лише на 26,1 тис. т більше, ніж господарства населення. Це порівняно з іншими видами продукції не так багато, але якщо брати до уваги те, що вирощування зерна завжди було пріоритетом великих сільськогосподарських підприємств, у зв'язку з наявністю техніки та інших специфічних засобів, то ситуація явно не на користь останніх.

Таблиця 3

Структура виробництва основних видів сільськогосподарської продукції за категоріями господарств у Львівській області, % *

Продукція сільського господарства	Сільськогосподарські підприємства				Господарства населення			
	2000р.	2008р.	2009р.	2010р.	2000р.	2008р.	2009р.	2010р.
Зерно	56,5	57,4	56,7	52,0	43,5	42,6	43,3	48,0
Цукрові буряки	47,6	78,3	88,9	93,8	52,4	21,7	11,1	6,2
Картопля	1,1	2,6	3,6	3,9	98,8	97,4	96,4	96,1
Овочі	4,5	6,6	4,8	4,7	95,5	93,4	95,2	95,3
М'ясо	10,4	34,1	37,7	41,9	89,6	65,9	62,3	58,1
Молоко	6,4	3,2	3,6	3,5	93,6	96,8	96,4	96,5
Яйця, млн шт.	11,9	23,5	23,9	23,6	88,1	76,5	76,1	76,4

* Джерело: [2].

Але якщо проаналізувати динаміку виробництва зерна за категоріями господарств, то завдяки вищим рівням урожайності у 2009–2010 роках, господарства населення виробляли більше половини зерна. Тому показники звітнього періоду вказують на те, що сільськогосподарські підприємства знову починають відвойовувати свої позиції принаймні у зерновиробництві.

Що ж до цукрових буряків, то їх виробництво майже в 15,2 рази більше у сільськогосподарських підприємствах, ніж у господарствах населення. Їх питома вага у структурі виробництва основних видів сільськогосподарської продукції за категоріями господарств у Львівській області складає 93,8%, тоді як питома вага господарств населення у виробництві цього продукту – 6,2%. Варто зазначити, що таке суттєве збільшення відбулося за останні 3 роки. Така ситуація швидше не виняток, а закономірність. Адже виробництво цукрових буряків багато в чому залежить від збуту цієї продукції, а через те, що за останні роки різко скоротилась кількість цукрових заводів в області, селянам стало невигідно вирощувати цю культуру.

Висновки. Таким чином, сільське господарство Львівської області характеризується вагомою часткою на вітчизняному ринку овочів, картоплі, цукрових буряків, молока та м'яса. Середньорічний темп зростання обсягів виробництва валової продукції сільського господарства за останні дев'ять років становить 1,1%. Основне виробництво продукції зосереджене у господарствах населення, а серед сільськогосподарських підприємств – у господарських товариствах і приватних підприємствах, що вказує на високий рівень

конкуренції в галузі. Найбільше прибутку від здійснення виробничої діяльності отримують підприємства з великим розміром землекористування. Галузь характеризується сезонністю виробництва, слабозвиненою вертикальною та горизонтальною інтеграцією, традиційними підходами до технології вирощування сільськогосподарських культур та вирощування тварин. Лише у деяких підприємствах, які вже є реципієнтами інвестованого капіталу, переважно в галузі птахівництва, свинарства та ріпаківництва застосовуються новітні технології аграрного виробництва. Продукція сільського господарства Львівщини характеризується достатньо високим рівнем якості, турбує лише великий відсоток фуражного зерна у 2010 році та невідповідність виробництва продукції тваринництва європейським стандартам, що й позначається на зниженні закупівельної ціни. Рентабельність сільського господарства області загалом та галузі рослинництва зокрема є вищою від середнього рівня, встановленого в Україні.

Література

1. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України : монографія / Лузан Ю. Я. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 472 с.
2. Сільське господарство Львівщини у 2011 році : стат. зб. – Львів : ГУСЛО, 2012. – 174 с.
3. Сільське господарство України, 2011 рік: стат. зб. – Київ : Державна служба статистики України, 2012 – 386 с.

Summary

Vovk M. V.

Lviv national university of veterinary medicine and biotechnology.
**COMMON TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL
PRODUCTION IN LVIV REGION**

This article presents an overview of agricultural production. The dynamics and structure of production of major agricultural products by category farms in the Lviv region are analyzed.

Рецензент – к.е.н., доцент Гримак О.Я.